

УДК 747.012.1:376.64

**НОРМАТИВИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ
ЗАГАЛЬНОРОДИННИХ ПРИМІЩЕНЬ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ
СІМЕЙНОГО ТИПУ****Косенко Д. Ю., Овчарова А. О.**

Київський національний університет технологій і дизайну

У статті розглядається функціонально-просторова організація загально-родинних приміщень дитячого будинку сімейного типу. Функціонально-планувальна організація ДБСТ подібна до організації звичайного житлового помешкання, головна відмінність полягає у більшій кількості осіб та різноманітності функцій і процесів, що відбуваються у будинку.

На основі аналізу ергономічних та функціонально-планувальних вимог, автори дають рекомендації до функціонально-планувального рішення таких приміщень.

Ключові слова: житлові приміщення, дитячий будинок сімейного типу, загальнородинні приміщення, функціонально-просторова організація

Як свідчать дані ергономічного та функціонально-типологічного аналізу, сукупна рекомендована площа загальнородинних приміщень ДБСТ з розрахунку на родину з 2 дорослих та 10 дітей в будь-якому разі перевищує мінімальну площу квартири, розраховану на основі державних нормативів житлозабезпеченості. Таке перевищення становить орієнтовно 20÷25%, що вимагає збільшення загальної площі квартири принаймні до 250 м². Крім того, слід мати на увазі, що певний резерв площі можливо виявити за рахунок змін в організації індивідуальних приміщень, зокрема, організації житлових кімнат для дітей молодшого віку на 2 особи, влаштування робочих місць для старших дітей у житлових приміщеннях тощо. Проте, на наш погляд, дитячий будинок сімейного типу, враховуючи його велике соціальне значення, не може повністю створюватись на основі мінімальних нормативів. Створення комфортних умов для життя прийомної родини вимагає додаткових витрат, і ці витрати не можуть вважатись надмірними.

Згідно офіційної статистики загальна кількість дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування на кінець 2014 року налічує близько 75 тисяч [1]. Цифра, яку називають фонди, які займаються вуличними та покинутими дітьми, ще більш страшна – до мільйона.

Вітчизняний досвід влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, засвідчує поступову відмову України як держави, що має гуманістичне

спрямування соціальної політики, від інтернатних форм їх влаштування, орієнтацію на створення та підтримку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. В процесі реалізації даного права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування чинне місце займає дитячий будинок сімейного типу (далі ДБСТ) як окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Досвід проектування будівель та організації приміщень ДБСТ на сьогодні досліджено недостатньо. Попри значний, в першу чергу закордонний, досвід, та навіть наявність деяких науково-методичних матеріалів [2], недостатньо дослідженими є питання, зокрема, варіантного планування загальнородинних приміщень.

Постановка завдання.

На основі аналізу ергономічних та функціонально-планувальних вимог до організації приміщень ДБСТ дослідити можливості варіантної організації приміщень загальнородинних приміщень ДБСТ, виявити критерії оцінки функціонально-планувального рішення таких приміщень.

Результати досліджень

Функціонально-планувальна організація ДБСТ є в цілому подібною до організації звичайного житлового помешкання. Суттєва відмінність полягає у більшій кількості осіб, що проживають в такій квартирі. Цей чинник не впливає на організацію індивідуальних приміщень окремих членів родини, оскільки сама концепція ДБСТ передбачає, що члени родини, зокрема діти, мають для особистих потреб умови принаймні не гірші, ніж діти у звичайних родинах. Проте загальнородинні приміщення відрізняються не лише більшою площею, але і більш складною організацією, з урахуванням більшої різноманітності функцій та необхідності забезпечення у різні періоди часу як об'єднання усієї родини для спільних справ, так і розділення для виконання індивідуальних та групових занять.

На основі положень досі чинного Житлового кодексу УРСР [3] та ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення» [4] можна прийняти таку орієнтовну структуру квартири ДБСТ (для прикладу, тут і далі розрахунок робиться на родину, що включає подружжя та 10 дітей, тобто 12 осіб).

Враховуючи мінімальний норматив забезпеченості житловою площею $13,65 \text{ м}^2$, житлова площа квартири на 12 осіб становитиме $163,8 \text{ м}^2$. Крім того, законодавство встановлює додаткову площу на одну квартиру – $35,22 \text{ м}^2$. Виходячи з цього, нормативну площу квартири ДБСТ можна прийняти в межах 200 м^2 . Ця площа включає як загальнородинні приміщення (житлові та підсобні), так і особисті житлові кімнати. Сукупну площу індивідуальних житлових кімнат можна визначити на основі вимог ДБН [4], що вимагає для кімнати на одну особу площу від 10 м^2 , для кімнати на 2 особи (подружжя) – від 14 м^2 . Така площа на родину вказаного складу становитиме 114 м^2 .

Таким чином, орієнтовна площа загальнородинних приміщень становитиме $80 \div 90 \text{ м}^2$. На цій площі слід створити можливості для перебігу певних функціональних процесів, аналіз яких подаємо далі.

Розглянемо, які функціональні процеси відбуваються у загальнородинних приміщеннях ДБСТ та які параметри інтер'єру, меблів та обладнання необхідні для забезпечення перебігу таких процесів.

Відпочинок, спілкування. Цей процес традиційно відбувається у середовищі, обладнаному необхідною кількістю м'яких меблів. Асортимент таких меблів має передбачати можливість трансформації зони процесу для створення можливості як загального спілкування, так і виділення певних груп або окремих членів родини за інтересами (читання, настільні ігри, дрібне рукоділля). Крім того, цей процес може включати чаювання (що передбачає обладнання необхідними меблями – чайними столиками), перегляд відеопрограм або слухання музики. Додатково зона такого процесу вимагає обладнання меблями для зберігання та експозиції, скажімо, книжок, фотоальбомів, медіазаписів, родинних колекцій, предметів хобі тощо. Аналіз типових рішень щодо організації подібних процесів у житловому середовищі свідчить, що бажана площа приміщення для такого процесу має становити не менше 3 м^2 на одну особу.

Прийом їжі. Цей процес може відбуватись, як було зазначено вище, як у межах житлових приміщень (загальна кімната, їдальня), так і у кухні-їдальні. Проте слід враховувати, що в дитячому будинку сімейного типу необхідно забезпечити можливість прийому їжі у родинному колі, тобто для всіх членів родини одночасно. Виходячи з ергономічних показників, площа зони цього процесу становитиме не менше $13,0 \div 14,0 \text{ м}^2$ на 12 людей, або від $1,1 \text{ м}^2$ на особу. Їдальне місце такого обсягу не рекомендується об'єднувати в одному просторі з кухнею або виносити у вітальню,

тому надалі ми розглядатимемо варіант планувального рішення з окремою ідальнею як основний.

Рухливі ігри. Можливість рухливих ігор у житловому приміщенні, звичайно, обмежена. Може йтись хіба що про більш-менш організовані заняття гімнастикою, в тому числі з використанням спеціального обладнання типу гімнастичних комплексів, або «вільну гру» з використанням іграшок. Однозначно встановити нормативні параметри для такої діяльності важко. Якщо використовувати функціональні аналоги, можна виявити, що, скажімо, для дитячих садків площа ігрової кімнати визначається з розрахунку $3,3 \div 2,5 \text{ м}^2$ на одну дитину [5]; площа рекреаційних приміщень у школі нормується в межах $2,0 \text{ м}^2$ на учня [6]; ергономічні розрахунки місця для індивідуальних занять гімнастикою також приводять до показника близько 2 м^2 на особу. Тим часом для спеціально обладнаних ігрових майданчиків безпечно вважається площа від 4 м^2 на одну дитину [7]. Таким чином, з урахуванням можливості встановлення спеціального обладнання, можна прийняти питому площу зони рухливих ігор близько 3 м^2 на дитину.

Тихі та настільні ігри. Настільні ігри не вимагають спеціально організованого простору та можуть відбуватись у зоні спілкування, навчальних занять або прийому їжі з використанням тих саме меблів (крісла, дивани, чайні столики або столи та стільці). Тихі ігри дітей молодшого та середнього віку потребують спеціально виділеної площі, обладнаної місцем для зберігання іграшок, ігровими столиками та стільчиками, з можливістю грати в тому числі на підлозі. Ця зона може бути частково суміщеною з зоною рухливих ігор (за зразком організації ігрової кімнати у дитячому садку). Таке суміщення можливо виходячи з того, що тихі ігри дітей молодшого та середнього віку відбуваються, як правило, у той час, коли старші діти виконують навчальні завдання або займаються хобі. Таким чином, за виключенням простору для зберігання іграшок, окрему площу для цих процесів можна не виділяти.

Учбові заняття та хобі. Потреба в організації цього процесу виникає для дітей шкільного віку. Для молодших та середніх школярів бажаним є організація спільної роботи над учбовими заняттями під наглядом батьків. Для старших школярів та студентів раціональним є влаштування робочих місць безпосередньо у індивідуальних житлових кімнатах (цей варіант ми не розглядатимемо окремо). Щодо спільної організації учбових занять слід орієнтуватись на показник, рекомендований для загальноосвітніх шкіл (від $2,0 \text{ м}^2$ на одну дитину) [6].

Родинні свята. Оскільки цей процес є епізодичним, виділення окремих площ для нього не є раціональним. Проте розрахунок та організація усіх приміщень мусять враховувати можливість комфортного перебігу цього процесу. Скажімо, в організації місця прийому їжі слід врахувати можливість прийому гостей, тобто збільшення такої зони принаймні вдвічі. Цього можна досягти або за рахунок збільшення площі їдальні, або створенням можливості тимчасового влаштування обіднього столу на 20–25 осіб у вітальні. Слід також передбачити можливість для організації спільних переглядів відео, слухання музики, танців, аматорських вистав та концертів. Це можливо за рахунок раціонального суміщеного використання площі для відпочинку, тихих та рухливих ігор, що, відтак, мають розміщуватись в одному або у суміжних приміщеннях.

Приготування їжі. Цей процес відбувається у приміщенні кухні (кухні-їдальні), що не входить до переліку житлових, але включається до комплексу загально родинних приміщень. Враховуючи велику кількість членів родини, у ДБСТ рекомендується подвоювати комплект обладнання кухні, збільшувати площу робочих поверхонь та ємностей для зберігання продуктів та кухонного начиння [2]. Ергономічний розрахунок параметрів такої кухні свідчить про необхідну площу від 12 м².

Узагальнення результатів аналізу наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Площі зон загально родинних процесів

Зона процесу	Площа, м ²	
	на одну особу	на родину
Відпочинок, спілкування	3,0	36,0
Прийом їжі	1,1	14,0
Рухливі ігри	3,0	36,0
Тихі та настільні ігри	-	за рахунок інших зон
Учбові заняття та хобі	2,0	24,0
Родинні свята	-	20,0
Приготування їжі	-	12,0
Разом		130,0

Як видно з наведених даних, сукупна площа, необхідна для перебігу загально родинних процесів, перевищує нормативну площу; крім того, тут не враховано площі допоміжних приміщень (крім кухні). Проте за рахунок раціональної планувальної організації, суміщення певних зон, потребу у площі приміщень можливо зменшити. Для виявлення таких можливостей розглянемо кілька типових варіантів такої організації, зокрема: з влаштуванням кухні-їдальні або кухні та їдальні окремо; з

організацією місця для ігор та навчальних занять в загальній кімнаті або з винесенням цих процесів у окремі приміщення. Розподіл зон процесів за приміщеннями, склад та площі приміщень за варіантами наведено в табл. 2. Аналіз варіантів вказує на те, що комфортний перебіг загальнородинних процесів є можливим за умови сукупної площі загальнородинних приміщень близько 110 м^2 , що є більшим, ніж площа $80 \div 90 \text{ м}^2$, виявлена на основі аналізу державних нормативів житлової забезпеченості.

Висновки

Як свідчать дані ергономічного та функціонально-типологічного аналізу, сукупна рекомендована площа загальнородинних приміщень ДБСТ з розрахунку на родину з 2 дорослих та 10 дітей в будь-якому разі перевищує мінімальну площу квартири, розраховану на основі державних нормативів житлозабезпеченості. Таке перевищення становить орієнтовно $20 \div 25\%$, що вимагає збільшення загальної площі квартири принаймні до 250 м^2 . Крім того, слід мати на увазі, що певний резерв площі можливо виявити за рахунок змін в організації індивідуальних приміщень, зокрема, організації житлових кімнат для дітей молодшого віку на 2 особи, влаштування робочих місць для старших дітей у житлових приміщеннях тощо. Проте, на наш погляд, дитячий будинок сімейного типу, враховуючи його велике соціальне значення, не може повністю створюватись на основі мінімальних нормативів. Створення комфортних умов для життя прийомної родини вимагає додаткових витрат, і ці витрати не можуть вважатись надмірними.

Таблиця 2

Варіанти планувальної організації загальнородинних приміщень ДБСТ

Приміщення	Зони процесів та їх питома площа, м ²							Варіанти планувальної організації за площею, м ²			
	Відпочинок, спілкування	Прийом їжі	Рухливі ігри	Тихі та настільні ігри	Учбові заняття, хобі	Родинні свята	Приготув. їжі	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4
	3,0	1,1	3,0	(2,0)	2,0	20,0 на родину	12,0 на родину				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Загальна кімната	36,0		30,0 на дітей	(24,0)	20,0 на дітей	(20,0)	-	86,0	86,0	-	-
Заг. кімната без ігрової зони	36,0	-	-	(24,0)	-	(20,0)	-	-	-	36,0	36,0
Робоча кухня	-	-	-	-	-	-	12,0	12,0	-	12,0	12,0
Їдальня	-	14,0	-	-	-	(20,0)	-	20,0	-	20,0	20,0
Кухня-їдальня	-	14,0	-	-	-	(20,0)	12,0	-	32,0	-	-
Ігрова кімната	-	-	30,0 на дітей	(20,0 на дітей)	-	-	-	-	-	20,0	-
Кімната для занять	-	-	-	-	10,0-15,0 на 5-7 дітей	-	-	-	-	15,0	-
Кімната для ігор та занять	-	-	30,0 на дітей	(20,0 на дітей)	10,0-15,0 на 5-7 дітей	-	-	-	-	-	45,0
Разом за варіантом, м²								118,0	118,0	103,0	113,0

Примітка. У дужках позначено параметри процесів, що можуть відбуватись в одному просторі з іншими (не потребують або лише частково потребують окремої площі та обладнання)

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинець Л. Кількість дітей, які втратили батьківське піклування [Електронний ресурс] / Благодійний фонд «Розвиток України» 2009-2015 – Режим доступу: http://www.sirotstvy.net/ua/press_centre/news/1770.html?pg=3
2. Рекомендації по проектуванню дитячих будинків сімейного типу / [Пересветов Е. Ю., Середняк Н. М., Любимова М. С., Лазарева Н. Н.] Москва – Державний комітет з архітектури та містобудування при Держбуді СРСР. – 1991.
3. Відомості Верховної Ради УРСР (Житловий Кодекс України від 30.06.1983). – 1983. – №5464-10. – с. 46-1, с. 47.
4. ДБН В.2.2-15-2005 «Житлові будинки. Основні положення». Держкоммістобудування: від 18 травня 2005 р. № 80.
5. ДБН В.2.2-4-97 «Будинки та споруди дитячих закладів». Держкоммістобудування: К.: – 1998. – 24 с.
6. ДБН В.2.2-3-97 «Будинки та споруди навчальних закладів». Держкоммістобудування від 06.08.1997
7. МОЗ України «Влаштування, обладнання, утримання дошкільних навчальних закладів та організації життєдіяльності дітей». Від 01.08.2013 р. № 678.

Косенко Д. Ю., Овчарова А. О.

Нормативы и функционально-пространственная организация общесемейных помещений детского дома семейного типа

Киевский национальный университет технологий и дизайна.

В статье рассматривается функционально-пространственная организация общесемейных помещений детского дома семейного типа. Функционально-планировочная организация ДДСТ подобная организации обычного жилого помещения, главное отличие заключается в большем количестве человек и разнообразия функций и процессов, происходящих в доме.

На основе анализа эргономических и функционально-планировочных требований, авторы дают рекомендации к функционально-планировочным решениям таких помещений.

Ключевые слова: *жилое помещение, детский дом семейного типа, общесемейные помещения, функционально-пространственная организация*

Kosenko D. Y., Ovcharova A. O.

Standarts and functional and spatial organization of general and family rooms for family-type orphanage

Kyiv national university of technology and design.

The main point of article is to examine the functional and spatial organization of general and family rooms family-type orphanages. Functional planning organization DDST such organizations typically dwelling, the main difference lies in the large number of people and the diversity of functions and processes occurring in the house.

Based on the analysis of ergonomic and functional planning requirements, the author makes recommendations to the functional-planning decisions such premises.

Key words: living quarters, family-type orphanage, general and family rooms, functional and spatial organization